

Sedmiramenný svícen a symbol judaismu, zvaný též menorah. (Srov. Ex 25, 31–39)

JERUZALÉMSKÝ CHRÁM

ONDŘEJ HAVELKA

Starý zákon zaznamenává dva velmi ambiciózní, leč zcela odlišně zacílené stavební projekty, jejichž architektura fascinovala dlouhá staletí a jejichž originalita k nám prosvítá i po tisíciletích. Těmito projekty jsou stavba babylonské věže a stavba jeruzalémského chrámu.

V prvních kapitolách knihy Genesis se k nám přes tři tisíciletí prolomuje příběh o návrhu a stavbě Babylonské věže. Byl to ambiciózní stavební projekt, ale jeho motivace byla – teologicky nahlíženo – zakřivená do sebe. Lidé chtěli postavit věž až do nebe a vyrovnat se Bohu. Nechtěli Boha, chtěli ho vytlačit, zahnat, chtěli být sami sobě

bohy. To je také důvod, proč ambiciózní plán nevyšel a věž nebyla dokončena.

Z textu Starého zákona víme, že lidé našli plán příhodnou ke stavbě města a věže v zemi Šineáru (Gn 11, 2), což je širší označení pro Mezopotámii (Meziříčí). Starý zákon dokonce zaznamenává použitý stavební materiál: „Nuže, nadělejme cihel a důkladně je vypalme. Cihly měli místo kamene a asfalt místo hlíny. Nato řekli: Nuže, vybudujeme si město a věž, jejíž vrchol bude v nebi. Tak si učiníme jméno a nebudeme rozptýleni po celé zemi.“ (Gn 11, 3–4) Město, které spolu s věží budovali, se po Hospodinově zásahu (zmatení řeči) nazývalo Babel (zmatek). Babel je hebrejský název pro Babylon a zároveň slovní hříčka, neboť Báb El znamená brána Boží. Výstavba města Babylonu a jeho vysoké věže je prvním velkým urbanistickým a architektonickým projektem ve

Starém zákoně a vzhledem k dataci těchto textů je to jeden z prvních velkých zaznamenaných urbanistických a architektonických projektů v historii lidstva. Pozůstatky města Babylonu leží asi 90 kilometrů od současného hlavního města Iráku, Bagdádu.

První stavba, která ve Starém zákoně odpovídá Božímu záměru tvořit v otevřenosti smyslu, je gigantický projekt Jeruzalémského chrámu, jenž nechal postavit slavný král Šalomoun (vládnoucí mezi lety 973–931 př. n. l.) uprostřed Jeruzaléma na návrší Moria (později chrámové návrší) a spolupracoval při tom s nejlepšími architekty. Starý zákon věnuje nebývalý prostor popisu neuvěřitelné krásy chrámu, jeho proporcím, jeho smyslu, jeho interiéru a vůbec výpovědní hodnotě celé stavby. Motivem bylo oslavit Hospodina, pozdvihnout své srdce k Bohu, vybudovat střed a pulzující duchovní srd-

Maketa jeruzalémského chrámu po obnově v 5. století př. n. l.

ce národa Hebrejů. Myšlenka byla jednoduchá: nejvyšší Bůh zasluhuje největší a nejkrásnější chrám. Výsledek byl natolik fascinující, že přilákal poutníky z celého tehdy známého světa včetně slavné královny ze Sáby.

Schrána úmluvy, podle hebrejské víry místo Boží přítomnosti, která byla až do vystavění obřího kamenného chrámu umístěna v plátněm stanu setkávání, našla své nové místo uprostřed jeruzalémského chrámu. První kniha Královská poskytuje detailní popis stavby velkého kamenného chrámu včetně detailů, které čtenáře až zarazí: délka 60 loket, šíře 20 loket, výška 30 loket; okna se zužujícím se ostěním; římsovitě výstupky, aby stropní trámy nezasahovaly do zdi budovy. Točité schody; cedrové trámy a obložení; interiéry obložené cypřišovými deskami; celé bloky budovy obložené zlatem; podlaha svatostánku celá ve zlatě; veřeje z olivového dřeva... Kámen byl opracovaný již v lomu, aby na stavbě nebylo slyšet kladiva ani jiné železné nástroje. Celý svatostánek, tzv. velesvatyně, kde nově sídlila schrána úmluvy, byla vyložena zlatem a symbolicky ji

Zed' nářků. Pozůstatek západní části hradby bývalého druhého chrámu.

mu na návrší Moria. Nezapomněl však ani na sebe a v novém Jeruzalémě si vybuodoval neméně úchvatný královský palác a v něm trůn hodný krále králů: „Král dal také udělat veliký trůn ze slonoviny a obložil jej ryzím zlatem. Trůn měl šest stupňů, vzadu nahoře byl zaoblen, po obou stranách sedadla měl

se identita naopak zbožšťuje a oslavuje sebe na úkor ostatních.

První gigantický jeruzalémský chrám, který dal postavit Šalomoun, byl zbořen armádou babylonského krále Nabukadnecara II. v roce 586 př. n. l. tak dokonale, že z něho bohužel nezbylo nic. Židé byli vyhnaní do babylonského exilu, z něhož se navrátili po (přibližně) padesáti letech a začali s výstavbou druhého obřího kamenného chrámu. Ten byl dokončen a vysvěcen kolem roku 500 př. n. l. O půl tisíciletí později jej srovnali se zemí Římané. Druhý chrám významně zvětšil a přebudoval na přelomu letopočtu král Herodes, o němž píše Nový zákon. Známa „zed' nářků“, přesněji „západní zed'", je pozůstatkem druhého chrámu, a Židé se tak dnes modlí opření o velké kamenné bloky vystavěné před dvěma a půl tisíci lety.

Starý Jeruzalém uvnitř hradeb je malíčký a nezáleží na tom, kterou z překrásných hradebních bran vstoupíte. Uvnitř hradeb čeká na cestovatele historický architektonický skvost, mimořádné množství vjemů, chutí a vůní, všudypřítomná religiozita a napětí, které občas vyvrcholí v krvavou výměnu politických nebo náboženských názorů. Jeruzalém není jenom město jako mnoho dalších, je to náboženský střed světa a nikoli náhodou je absolutním cílem všech křesťanských poutníků „nebeský Jeruzalém“.

Modlitba u Zdi nářků. Chlapec je vybaven modlitebním pláštěm talit a modlitebními řemínky tfilin. (Srov Dt 6, 4–9)

ochraňovali dva pozlacení Cherubové z olivového dřeva. Výška každého z nich byla deset loket, přičemž mezopotámský loket měřil přibližně 52 cm. Nechme zaznít slova ze Starého zákona: „Cheruby umístil do nejnižší části domu. Rozprostírali křídla tak, že křídlo jednoho se dotýkalo jedné stěny a křídlo druhého se dotýkalo druhé stěny, jejich druhá křídla se uprostřed domu navzájem dotýkala. Také cheruby obložil zlatem.“ (1 Král 6, 27–28)

Šalomoun jako nejvýznamnější urbanista Starého zákona vybuodoval celý nový Jeruzalém – před příchodem jeho otce krále Davida celkem bezvýznamné město – s vrcholem v podobě majestátního Hospodinova chrá-

opěradla a vedle opěradel stáli dva lvi. Na šesti stupních tam stálo z obou stran dvanact lvů. Nic takového nebylo zhotoveno v žádném království.“ (1 Král 10, 18–20).

Starý zákon nám prezentuje dva opačné přístupy k architektuře a jejich teologické pozadí, které lze s velkým užitekem aplikovat v každé době. Z pozice teologa je v architektuře klíčové, zda se architekt otevírá kráse a dobru, nebo arogantní nabubřelosti a sebestřednosti, jenž si chce stavět pomníky na úkor krajiny. Teologie mimořádně přeje osobní identitě, vidí však podstatný rozdíl v tom, zda se unikátní identita raduje ze svého osobního bytí s ostatními a touží po dobru a kráse pro sebe i své bližní, nebo

Foto: marena camadini/EyeEm, lawcain, Alexandre Rotenberg, mstudio, Sean Pavone/Photo - Adobe stock